

A torquesek (nyakperecek) és a keleti kereszténység?

Tanulmányomban annak a munkahipotézisnek szándékozom utána járni, melyet Vályi Katalin vetett papírra,¹ miszerint a torquesek sírmellékletként előfordulása az elhunyt személy orthodoxiához tartozását fejezi ki. A lelet típus „előléteként” az avarok 7. századi egyszerű torques-használatát említi, mely bizánci hatásra alakult ki, majd a 8–9. században eltűnt, amiként a honfoglalók első két generációjának emlékanyagából is hiányzik. A 10. század közepétől jelennek meg előbb az egyszerű, majd Szent István korától a díszesebb, több szálból sodrott változatok. A szokás Szent László idején szűnik meg.²

A releváns hazai szakirodalomból szemezgetve elsőként Szőke Béla összefoglaló monográfiáját említem meg, melyben a nyakpereceket tárgyalva azok eredére nézve a Ponthus-vidéket és Perzsia antik hagyományait határozta meg, egyúttal elutasítja Fettich Nándor és Zdenko Vinski nézetét, akik a dák hagyományok felújításának tartják a nyakpercec viseletének megjelenését. Bár a lelet típus hiányzik a morva és cseh leletanyagból, de kedvelt viseleti tárgy volt a Volgától nyugatra, Lengyelországban, a balti országokban, Skandináviában és a Jüt-félszigeten. A Kárpát-medencei leletanyagban köznépi viseleti tárgynak tartja, melynek a vékonyabb változata már az S-végű hajkarikával egy időben megjelenik (960–970-es évek), míg a vastagabb változatok a 11. századtól. Ez alól kivételt képez a lengyel párhuzammal rendelkező galgóci ezüst nyakpercec.³

Szabó János Győző a nyakperecek tipológiáját a sarudi temető feldolgozásának részeként készítette el.⁴ A keleti szlávok és bolgárok kulturális hatását vélelmezi az átvétel hátterében, bár leszögezi, hogy helyben készítették őket. „Kelet-Európában a nyakpercec kultuszáról beszélhetünk, a bizánci városok műhelyeiben készült alaptípusok továbbfejlődése időbeli hiátusok nélkül követhető az orosz állam kialakulásáig... időrendi akadályja nincs annak, hogy a X. század második felében jelentkező, a köznépi viseletben elterjedő nyakpereceinknek a megformálásánál és népszerűsítésénél keleti szláv impulzusokat feltételezzünk... Bulgáriában is feltártak a IX–XI. századi temetőkben torqueseket, amelyek 2–3 vastag szálból sodrott, hur-

* A tanulmány a Collegium Hungaricum kutatási ösztöndíj (MÖB) támogatásával, a K 81485 sz. OTKA kutatási pályázat keretében készült.

¹ VÁLYI 2000. 365–385. Ezen munkájában emellett az orthodoxia temetkezésbeli ismertetőjegyeként sorolta fel a meghatározott kéztartással temetkezést, a téglás temetkezés szokását, valamint szerinte mellékletként elhelyezve a bizánci kereszték és obulusok is ilyen irányú hovatartozást fejeznek ki.

² VÁLYI 2000. 375.

³ SZŐKE 1962. 92.

⁴ Az alábbi típusokat különítette el: 1. Vékony sima kör (ovális) átmetszetű, egyetlen huzalból való példányok (bronzból, ezüsből, aranyból). Általában hurkos-kampós végűek, kevesebb a bepödrött végződésű. 2. A fentiekhez hasonlóak, de vastagabb huzalból valóak. Olykor gyűrűs tekercsek díszítik. 3. Két-három igen vékony huzalból sodrottak, mindig hurkos-kampós végződésűek. 4. Két-három-négy vastag huzalból sodrottak, hurkos-kampós végekkel. Díszítésük rátekerceselt rovátkolt drót vagy a vékony drótszálat a vastagok közé fonták. 5. Több vastag szálból láncosan, sűrűn fonott darabok, hurkos-kampós végződéssel. SZABÓ 1978–1979. 52.

kos-kampós kapcsolódású típusok. Nem a pontusi bolgárok magukkal hozott kulturális öröksége, de nem is találunk összefüggéseket a VII. századi őslakosság felé. Úgy tűnik, hogy Bulgáriában a diadémként viselt torques a Bizáncban kimutatható rangjelző szerepét átértelmezve honosodott meg bizonyos népcsoportoknál. S mivel a X. század első felében a Kárpát-medencében szintén nemesfém-ből való nyakpereceket ismerünk, mégpedig igen szórványosan, ritkaságként, mintha itt is jogosan összefüggéseket kereshetnénk. Az átvétel kérdésében a fő nehézséget nem a funkcionális változás értelmezése jelenti, hanem a bizonyítható történeti kapcsolatok hiánya.⁵

Gáll Erwin az általa vizsgált régióval – az erdélyi és partiumi részekkel – kapcsolatosan foglalkozott a nyakperekkel, ahonnan összesen 48 példányt ismeret, melyeket három nagyobb típusba sorol be: 1. egyszerű, egy szálból készült példányok, 2. rombusz átmetszetű példányok, 3. a. vékony és b. vastag szálból sodrott példányok. Az első típus a 10. század közepétől a 11. században, a második a 11. század első harmadában, a harmadik pedig a 10. század közepétől a 11. század első harmadáig található meg a leletanyagban.⁶

A bolgár temetkezések ismertetését Szabó János Győző mélyreható elemzésének ellenére is fontosnak tartom, egyrészt Vályi Katalin felvetése miatt, másrészt az adatok olyan többletinformációt tartalmaznak, melyek az elemzésben nem szerepelnek. Míg Vályi a hazai leletanyagban található nyakperek 9. század végi–10. század eleji bolgár példányokkal való hasonlóságát említi, addig Szabó a magyar és bolgár torquesek közötti három lényeges különbséget sorolja fel: 1. A bulgáriaiak anyaga sohasem bronz vagy réz, hanem ezüst, nagyon ritkán vas. 2. Viseleti funkciójuk diadém. 3. Az eddig közzétett 9–10. századi bulgáriai temetők között mindössze néhánynak (Dolni Lukovit, Obročiste) a leletanyagában fordultak elő, tehát jelenleg korántsem tekinthetők ott nagy területen, általánosan elterjedt ékszereknek.⁷

A középkori bolgár temetők leletanyagában csupán néhány nyakpercc fordult elő.⁸ két hamvasztásos korai (pogány) temető leletanyagában, valamint keresztény temetők közül háromban. A razdelnai temetőben egy bronz és egy vas huzalnyakpercc,⁹ míg a blaskovoi temetőben egy vas huzalnyakpercc volt.¹⁰ A birituális dolni lukoviti keresztény temető egy urnasírijában, valamint hét női csontváz sírijában volt diadém, melyek közül az egyik egy diadém darabja, kettő egyszerű ezüst diadém és kettő két szál huzalból sodrott ezüst diadém, egy két szál huzalból sodrott diadém, egy három szál huzalból sodrott ezüst diadém és egy vas diadém ezüst huzallal körbetekercselve, filigránnal díszítve volt.¹¹ A csontváz keresztény temetők közül egy hurkos-kampós végű, két szál huzalból sodrott bronz

⁵ SZABÓ 1978–1979. 54–56.

⁶ GÁLL 2008. 516–519.

⁷ SZABÓ 1978–1979. 56.

⁸ A korai hamvasztásos síroknál a tárgy meghatározására a torques kifejezést használta a szerző, azonban a későbbieknél már diadémnak nevezi, így én is ezeket a kifejezéseket használom. SZABÓ 1978–1979. 56. már megállapította, hogy (eltérően a kárpát-medencei szokástól) a bolgároknál diadémviseleti funkcióban szerepeltek a torquesek, csupán a magyar terminológiára tekintettel a formai hasonlóság alapján használják – időnként – a torques meghatározást rájuk.

⁹ VAŽAROVA 1976. 78–79.

¹⁰ VAŽAROVA 1976. 79.

¹¹ VAŽAROVA 1976. 173–265. Az urnasír észak-dél, míg két női sír kelet-nyugat tájolású volt.

diadém fordult elő az obročistei temetőben¹² és egy diadém filigránhuzalos díszítéssel a mezeki temetőben.¹³

A torques ritka melléklete a bolgár temetkezéseknek, azonban nem csak ezüsből vagy vasból, hanem bronzból készült példányok is előfordulnak közöttük. Igaz ugyan, hogy a csontvázas temetkezésekben már diadémfunkcióban található meg, azonban egyértelműen nem szögezhető le a leletanyag alapján, hogy a korai hamvasztásos temetkezésekből származó példányok is ekként voltak használatosak. Ezt a bizonytalanságot látszik kifejezni a szerző, Važarova szóhasználata is, hiszen a hamvasztásos sírok esetében nem diadém a megnevezése, hanem torques. Miután a bolgár leletanyagban elenyésző számban található a torques, emellett a késői időszakban egészen eltérő volt mind anyagára, mind viseletére nézve, így annak lehetősége nem jöhet számba, hogy Bolgárföld a szokás közvetítő területe lett volna.

A nyakperec már a 10. századtól jelen van a Kárpát-medence szinte egész területén. 185 lelőhelyről 370 darab ismeretes a kora Árpád-korból. A nyakpercek csak kis számban kerültek elő szőrványleletként (6 %), illetve egy kincsleletből, egy raktárleletből, és temetőbeli szőrványként is elenyésző számban (2,1 %). A nem meghatározott sírból származók száma ugyanakkor elég jelentős (21 %) (1. táblázat.)

¹⁴	10.	10.–	11.(–)
Sz	20		
R	1		
K	1		
S	92	167	55
T	67	62	34

1. táblázat: A nyakpercek száma a kora Árpád-korban

A nyakpercek jelentős részénél nem ismert, milyen anyagból készültek (26,8 %). Az ismertek zöme bronz (63,8 %), de megtalálható köztük néhány vas (3,5 %), ezüst (5,1 %), két aranyozott bronz (0,5 %) és egy aranyozott ezüst nyakperec is. Amíg az ezüsből készültek a vizsgált korszakban végig előfordulnak férfi, női és gyermeksírokban egyaránt, addig a vastorques főleg gyermeksírokra jellemző, ugyanis tíz gyermeksírokban, egy ismeretlen nemű felnőtt és két férfisírban volt mellékletként elhelyezve. A vasból készült torquesek érdekessége, hogy e tárgyak akár babonás okból, bajelhárítóként is kerülhettek a sírba.¹⁵ Erre utalhat, ha ugyanazon síron belül több nyakperec is található, melyek közül az egyik vasból készült, amire az egyetlen példa a hajdúszoboszló-árkoshalmi 77. gyermeksír.

A nyakpercek típusai: (1.) egyszerű, kerek átmetszetű huzal nyakperec, (2.) szögletes átmetszetű huzal nyakperec, (3.) több szálból sodrott nyakperec, illetve (4.) sodrást utánzó nyakpercek. A harmadik típus esetében több altípus különböz-

¹² Temetőbeli szőrvány. VAŽAROVA 1976. 332–338.

¹³ VAŽAROVA 1976. 343.

¹⁴ Jelmagyarázat: Sz = szőrvány, R = raktárkészlet, K = kincslelet, S = sírból/több sír anyaga szétválogathatatlanul egyben, T = sírlelet (közelebről meghatározott).

¹⁵ A vasból készült nyakláncoknak BAKAY 1965–1966. 81. hitvilági funkciót tulajdonított, feltételezve ezek óvó-védő szerepét.; HORVÁTH 2004. 460.

tethető meg; a két, három, négy, sőt hat százból sodrottak, némelyiknél közbeiktatott filigránhuzalal egészül ki a sodrás (2. táblázat.)

	(?)	(1.)	(2.)	(3.)	(4.)
R	–	–	–	B	–
K	–	–	–	E	–
Sz	3?	1B	1B	4?, 13B, 2E	–
10.	4+2x?	2?, 11B, 2E, 3V, 1A	1B	21+x?, 40B, 4E, 2V, 1AE	1B, 1E
10.–	7+x?	4+x?, 10B, 3E, 5V	2B	36+3x?, 119B, 2E, 2V, 2AB	–
11.(–)	–	6?, 5B, 2E, 1V	2B	13?, 27B, 3E	1B

2. táblázat: Nyakpercek anyaguk szerinti megoszlása a kora Árpád-korban¹⁶

A nemek tekintetében is csak óvatos megfigyelések tehetők, hiszen igen nagy a vizsgált sírok között a meghatároz(hat)atlan nemű felnőtt temetkezések aránya, a temetkezések hozzávetőleg felére jellemző. Az ismert leletkörülmények közül származó leletek esetében a főképp felnőtt sírok melléklete a nyakperec, ezen belül is főleg női sírokra jellemző, gyermeksírokban alacsonyabb arányban fordul elő (3. táblázat.)

A korai időszakban előfordul lovassír mellékleteként is a nyakperec, azonban hat ismeretlen nemű és egy férfi sírjából származik nyakperec, így következtetést levonni erre nézve nem lehet.

	10.		10.–		11.(–)	
M	1* + 2	2,2 %	3	1,8 %	2	5,9 %
M+I	1	1,1 %	–	–	–	–
F	11	12,1 %	35	21 %	10	18,2 %
F+F	–	–	1	0,6 %	–	–
F/I	–	–	1	0,6 %	–	–
F/IF	1	1,1 %	–	–	–	–
I	19	20,9 %	62	37,1 %	12	21,8 %
(IM)	–	–	(1)	(0,6 %)	–	–
(IF)	(5)	(5,5 %)	(9)	(5,4 %)	(2)	(5,9 %)
N	5* + 50	60,4 %	1* + 61	37,1 %	29	52,7 %
Tsz	2		3		2	

3. táblázat: Torques-leletek nemek szerinti megoszlása a kora Árpád-korban

A nyakpercek – mind a szórványként, mind a temetkezésekből előkerült példányok – egy része bizánci típusú leletanyaggal (gyűrű, karperec, fülbevaló), bizánci pénzmelléklettel, vagy bizánci kereszttel együtt kerültek elő. Ennek fontossága abban rejlik, hogy ha pusztán bizánci vagy balkáni kapcsolat áll a tárgy típus magyar leletanyagban megjelenése háttérben, abban az esetben a nyakpercek bizánci típusú tárgyakkal való nagyarányú együttes előfordulása lenne indokolt.

¹⁶ Jelmagyarázat: (?) = nem beazonosítható típusú, ? = nem ismert az anyaga, B = bronz, AB = aranyozott bronz, E = ezüst, AE = aranyozott ezüst, V = vas, x = ahol nem ismert a pontos számadat a temetőből.

Elhunyt neme, temetőbeli helyzet: M = férfi, F = nő, I = gyermek, fiatal, IM = fiúgyermek, fiatalember, IF = leánygyermek, fiatal lány, N = beazonosítatlan nemű felnőtt, TSz = temetőbeli szórvány.

A szórványleletek mellett – kincs- és depóleleteket is ide számítva – három esetben bizánci típusú lelet (13 %), egy esetben bizánci pénz (4,3 %) és egy esetben bizánci kereszt (4,3 %) volt.

A temetők egyharmadában (35 %) található valamilyen bizánci kapcsolatra utaló leletanyag: bizánci típusú lelet (16 %), bizánci pénz (4,3 %), bizánci kereszt (7,4 %), avagy ezek együttese valamely kombinációban: bizánci típusú lelet–bizánci pénz (1,8 %), bizánci típusú lelet és kereszt (4,3 %), valamint bizánci típusú lelet–bizánci pénz–kereszt (1,2 %).¹⁷

A 10. században és a 11. századtól használt temetők némelyikében vagy bizánci típusú lelet, vagy bizánci kereszt található a leletanyagban, míg a 10. századtól használt temetők között előfordul olyan, ahol a nyakperec bizánci típusú lelettel és bizánci kereszttel is együtt található meg.

A magyar leletanyag egy igen halvány kapcsolatot mutat, ami arra utal, hogy nem a kereskedelmi kapcsolatok révén került ide ez a tárgytypus, azaz ezek hazai készítmények, melyek a 10. század közepe tájától jelennek meg.

A torquesekkel kapcsolatosan ismert adat, hogy a római, majd nyomdokokon haladva a bizánci császárok – nem egyszer idegen származású – testőrségének volt a rang- és pozíciójelző ékszere, státusszimbóluma a nyakperec.¹⁸

A középkor folyamán e testőrség soraiban, vagy a bizánci hadseregben – akár zsoldosként – számos nációnál tagjai képviseltették magukat. Néhány kiragadott példát említék csupán. 935-ben VII. Bíborbanszületett Konstantin császár (913–959) művében megörökítette, hogy I. Romanos császár (920–944) kazár, örmény, *türk* (magyar) katonákat küld a langobárdok ellen.¹⁹ Rendelkezünk későbbi adattal magyar csapatok bizánci hadjáratokban való részvételéről is. Például I. István uralkodása idején 1002-ben, 1016–1018 között és 1025-ben Calabriában is voltak magyar csapatok egy Kyrillos nevű parancsok vezetése alatt. I. András (1046–1060) ország-lásakor is kerültek magyar csapatok bizánci szolgálatba.²⁰ Az *Annales Barenenses* ugyancsak bizánci szolgálatban lévő idegen származású katonákat sorol fel, akiket II. Bolgárölő Basileios császár (972–1025) a tervezett nagy hadjáratához Itáliába irányított át.²¹ De a bizánciak a bolgárok 1040–1041. évi felkelését a Harald Hardráda – a későbbi III. Harald norvég király (1046–1066) – vezetésével bizánci szolgálatban álló normann csapatok részvételével tudták leverni.²²

¹⁷ KOVÁCS 2004. 46. alapján a római pénzeket – amikről feltételezi, hogy helyben talált helyettesítői az éppen forgalomban lévő pénzeknek, így ennek hátterében nem szükséges kapcsolatnak állania – nem vontam be a vizsgálatba.

¹⁸ RUMMEL 2005. 213–231.

¹⁹ DE CEREMONIIS 660–661.; OLAJOS 1987–1988. 26.

²⁰ OLAJOS 1996. 85–95.; OLAJOS 1998. 215–222.; OLAJOS 1999. 223–229.

²¹ „*Hoc anno descendit Ispo chitoniti in Italiam cum exercitu magno, id est Russorum, Guandalorum, Turcorum, Burgarorum, Vlachorum, Macedonum aliorumque, ut caperet Siciliam.*” ANNALES BARENSES 53_{34–38}; CHRUCHILL 1979. 118., 265., 346.; OLAJOS 1998. 219–220.

²² A bizánci szolgálatot Snorri Sturluson művének Haraldról szóló részében ekképpen örökítette meg: „*It is said that on all these expeditions Harald had fought eighteen regular battles. ... he gave up his command in the Greek service.*” [Az beszélik, ezeken az expedíciókon Harald tizennyolc hagyományos ütközetet vívott meg... feladta a parancsnoki tisztségét, amit betöltött a görög szolgálatban.] 1043-ban tért haza Harald csapataival Norvégiába. HEIMSKRINGLA II. 703–704.; NORSE SAGAS 169–170.

A korai bolgár temetkezések alapján, és az antikvitásban, majd bizánci érában betöltött szerepe nyomán úgy vélem, hogy e viseleti elem megjelenésére, elterjedésére a skandináv, balti és bolgár leletanyag és írott források szélesebb körű vizsgálata további információkkal szolgálhat.

Mindezek fényében óvatos felvetésként jegyzem meg: vajon nem éppen ezen bizánci sereget megjárta harcosok révén vált ismertté, majd utóbb hétköznapi viseleti elemmé a nyakperec?²³

A nyakperecre vonatkozó vizsgálat eredményének összegzését annak a (Vályi Katalin munkahipotézise nyomán felmerült) kérdésnek a megválaszolásával zárom, hogy e tárgy viseleti szokása mutat-e bármiféle kapcsolatot a keleti kereszténységgel. A válaszom a fentiek alapján nemleges, mert az orthodoxiához tartozó területeken is már a keresztény térítést jóval megelőző, nyilvánvalóan pogány, hamvasztásos temetkezések mellékleteként is jelen van. A nyakperec tehát hétköznapi viseleti tárgy volt.

---

²³ Még abban az esetben is, ha ez magyarázatot jelent a bizánci szokás helyi leletanyagban való megjelenésére, további magyarázatot igényel, hogyan lett a nyakperec egy eredetileg férfi (katonai) státuszszimbólumból inkább női viselet részévé.

KATALÓGUS

- Abony–Bolháspart** [P] 10. század: sodrott nyakpereg (S)
- Alpár–Dunsztanya** [BK] 11. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (2., F)
- Ártánd–Nagyfarkasdomb** [HB] 10–11. század: egyszerű bronz huzal nyakpereg (S)
- ***Bács** [Sr] 11. századtól: ezüst nyakpereg bronz csüngővel, három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg, négy szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg, három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg, vékony drótból készült hurkos-kampós bronz nyakpereg, négyélű drótból készült hurkos-kampós bronz nyakpereg (S)
- Bácsszentiván** [Sr] 10. század: három szálból fonott, hurkos-kampós záródású nyakpereg (1., N)
- Bakonyszeg** [HB] 10/11. század: négy szálból sodrott bronz nyakpereg (II., N), négy huzalból készült, sodronymű bronz nyakék (III., N), négy szálból sodrott bronz hurkos-kampós nyakpereg (1., N)
- ***Baks** [Cs] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós közbeiktatott filigránhuzallal díszített bronz nyakpereg (1., N)
- Baks** [Cs]: négy szálból sodrott hurkos-kampós, közbeiktatott filigránhuzallal díszített bronz nyakpereg (Sz)
- ***Balatonalmádi–Öreghegy** [Ve] 10–11. század: sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg, sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (4–5., F)
- Bánkút–Rózsamajor** [BAZ] 10. század: aranyozott ezüst visszapödrött végű sodrott, közbeiktatott vékony filigránhuzallal díszített torques (S)
- Berettyóújfalu–Pusztakovácsi** [HB] 11. század: négy szálból sodrott hurkos-kampós nyakpereg (S)
- ***Besenyőtelek–Tepélypuszta II. temető** [H] 10. század 1. harmada–990-es évek: hurkos-kampós négy szálból sodrott bronz nyakpereg filigrán díszítéssel (9., F), sodrott nyakperecek (S)
- Biharfélegyháza** [Ro]: négyrétű sodrott bronz masszív nyakpereg, vastag sodronyból, hurkos-kampós (Sz)
- ***Bjelo Brdo** [Sr] 10+11. század: három szálból sodrott bronz nyakpereg (5., N), két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (55., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (70., N), három szálból sodrott bronz nyakpereg (80., F), négy szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (93., N), két vastagabb és egy vékonyabb szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (174., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (182., N), négy szálból sodrott, hurkos-kampós záródású nyakpereg (183., F), két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (188., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (192., N)
- Boldog–Téglaházpart** [H] 10–11. század: sodrott nyakpereg (S)
- Borberek** [Ro]: sodrott bronz nyakpereg (Sz)
- Budapest–Csepel–Királymajor** [P] 11. század: két szálból sodrott hurkos-kampós nyakpereg (1., F)
- Budapest–Lipótmező, Kurucles** [P] 10/11. század: három szálból sodrott, közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós záródású bronz nyakpereg (S)
- Budapest, Pesterzsébet–Soroksár, Marx K. úti homokbánya** [P] 10. század: kettétörött bronz nyakpereg (1., M)
- ***Cegléd–Nyúlfülehalom** [P] 11–13. század: két szálból sodrott hurkos-kampós végű nyakpereg (S/1947.)
- Celldömök–Ság hegy, Bazaltbánya** [V] 11–12. század: bronz torques (S)
- Csanytelek–Dilibtor** [Cs] 11. század: vastag sodrott nyakpereg (61., F), nyakpereg (TSz)
- Cserhátsurány** [N] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós záródású bronz nyakpereg, törött (S)

- Csóka–Szerb temető** [Sr] 10/11. század: rosszezüst sima félnyakperec, sodrott rosszezüst félnyakperec (S)
- Csongrád–Bokrospart** [Cs] 11. század: három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz nyakperec, vékony filigránhuzallal közbeiktatásával díszített, sodrott nyakperec (5., F)
- Csongrád–Just Gyula út** [Cs] 10. század: sodrott nyakperec (1., N)
- Csongrád–Mámai dűlő** [Cs] 11. századtól: közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós záródású, sodrott nyakperec (5., F)
- Csongrád–Pogányvár** [Cs] 11. század: sodrott nyakperec (S)
- Csorna–Eperjes domb** [GyMS] 10. század: két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (1., N)
- Dabas (Gyón), evangélikus temető** [P] 11. század: sodrott nyakperec (S)
- Decs–Kútvolgy** [T] 10/11. század: nyakperec (1–2., N)
- Deszk–Újmajor** [Cs] 10. század: sodrást utánzó ezüst nyakperec (S)
- Deszk T (Ördöghalom)** [Cs] 10–11. század: három szálból font nyakperec (39., N)
- Dömös** [KE]: sodrott nyakperec (Sz)
- *Dunapentele–Öreghegy** [F] 10. század 3. harmada: tordírozott nyakperec (S, F)
- Dunaszekcső–Tüskehegy** [Ba] 10–11. század: négy szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz, közbeiktatott filigránhuzallal díszített bronz nyakperec (TSz)
- *Ellend I. (Nagyödör dűlő)** [Ba] 970/1000–1090/1100: vékony lapított huzalszálaból sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperec (32., I), mindkét végén kampós sodrott bronz nyakperec (223., IF), sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperec (259., I)
- Ellend II. (Szilfai dűlő)** [Ba] 11. század: több szálból sodrott hurkos-kampós nyakperec (65., F)
- Endrőd–Szujókereszt** [B] 10–11. század: sodrott nyakperecek (S)
- Érkörtvélyes** [Ro]: sima huzalnyakperec bronzból, kampós, a másik vége viszahajlítva és laposra kalapálva (Sz)
- Fábiánsebestyén–Kórogy csárda** [Cs] 11–13. század: négy szálból sodrott és közbeiktatott filigránhuzallal díszített hurkos-kampós nyakperec (2., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (3., N)
- *Felgyő–Gedahalom** [Cs] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós ezüst torques (4., I)
- Felsőszentkirály** [V] 10. század: két szálból sodrott közbeiktatott filigránhuzallal díszített hurkos-kampós bronz nyakperec (1., IF)
- Gádor** [Sr] 10. század: nyakperec (S)
- Galgóc** [Sk] 10. század: hat szálból sodrott, hurkos-kampós záródású ezüst nyakperec (1., N)
- Gerendás–Grjecshalom** [B] 11. század: három szálból sodrott filigránhuzallal díszített hurkos-kampós bronz nyakperec (S)
- Germán, római sáncok** [Ro] 10. század: négy szálból fonott hurkos-kampós bronz nyakperec (11., N)
- *Győr–Pósadomb** [GyMS] 10–11. század: huzal nyakperec (S)
- Győrszentmárton–Boldog-asszony kápolna** [GyMS] 10. század: négy szálból sodrott, közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós bronz nyakperec (S)
- Gyulafehérvár–Brändușei utca** [Ro] 10–11. század: töredékes egyszerű, kerek átmetszetű huzalnyakperec (3., I), nyakperec, négyrészt sodrott, hurkos-kampós végződésű, bronzból a nyakon (63., N), vastag bronz sodrott nyakperec (94., N), huzalnyakperec ezüsből, akasztóval és horoggal a nyakon (142., N)
- *Gyulafehérvár–Császár forrása** [Ro] 10. század 2. fele: sodrott nyakperec (17., N)
- Gyulafehérvár–Mentőállomás** [Ro] 10–12. század: sima vagy sodrott nyakperecek (S)
- Gyulafehérvár–Római fürdő** [Ro] 10. század: ezüst nyakperec (S)
- Gyulafehérvár, vár mellett** [Ro] 10. század: nyakperecek (S)
- *Gyulavarsánd–Laposhalom** [Ro] 11. század: négy szálból font ezüst nyakperec töredéke, két szálból sodrott ezüst

- nyakpereg (S/1902–1903.), sodrott nyakpereg (6/1949., N), sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (47/1949., N)
- *Hajdúdorog–(Szállásföld)–Temetőhegy** [HB] 970–1130: nyakpereg (125., N)
- *Hajdúsámson–Majorsági föld** [HB] 10. század: sima bronz huzalnyakpereg (2–3., F)
- *Hajdúszoboszló–Árkoshalom** [HB] 10–11. század: bronzszalagból tekercselt torques-diadém, háromrét összehajtott bronzhuzalból sodrott hurkos-kampós végű torques (9., I), háromrét hajtott bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű torques, szálak közé csavart bronz filigránszállal (40., I), négy bronzszálból sodrott, javított, hurkos-kampós végű torques (49., I), háromrét összehajtott bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű torques (61., I), kettőbe hajtott bronzszálból sodrott, tekercselt végű, hurkos-kampós torques, üreges vastorques kis töredéke (77., I), vastorques töredékei (136., I), vékony vas huzaltorques töredékei (180., M), három bronzszálból sodrott torques töredéke (212., IF)
- *Halimba–Cseres** [Ve] 10–11. század: három szálból sodrott nyakpereg (534., I), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (607., IF)
- Hódmezővásárhely–Gorza** [Cs] 11. század: négy szálból sodrott, közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós nyakpereg (24., I), négy szálból sodrott, közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós nyakpereg (30., M)
- Hódmezővásárhely–Nagysziget** [Cs] 10–11. század: három szálból sodrott, bronz, hurkos-kampós záródású nyakpereg (78., N), sodrott és huzal nyakperecek (S)
- Hódmezővásárhely–Rárós** [Cs] 11. század: nyakpereg (10., N), „sodrott nyakék” (34., N)
- Homokmégy–Székes** [BK] 10. század 2. harmada–11. század eleje: vékony, két kampós záródású három szálból sodrott bronz nyakpereg két fele a nyak körül (19., I), vékony három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz nyakpereg töredékei a nyaka körül (58., F), vékony három drótból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz nyakpereg a nyak körül (59., F)
- Hodony–Pocioroane** [Ro] 10–11. század: sodrott nyakpereg bronzból (14., F)
- *Ibrány–Esbóhalom** [SzSzB] 10–11. század: három vékony szálból sodrott hurkos-kampós bronz „torques-diadém” (25., I), három vékony szálból sodrott bronz torques (195., F), három vékony szálból sodrott hurkos-kampós bronz torques (197./a, IF), két szálból sodrott vastorques (204., I), sodrott vastorques töredéke ? (206., I)
- *Junozevi** [Hr] 10/11. század: sodrott nyakpereg (S)
- Kaba** [HB] 10. század: négy három szálból sodrott hurkos-kampós nyakpereg közbeiktatott filigránhuzallal díszítve, négy szálból sodrott bronz nyakpereg töredéke (S)
- Kisdobra–Ligahalom** [Sk] 10. század: három szálból sodrott, csonka végű bronz nyakperccel (S)
- *Kiskunfélegyháza–Kántor-domb** [BK] 10–11. század: sodrott és sima drótból hajlított bronz torquesek (S), torques (TSz)
- *Kiskunhalas–Balóta pusztja** [BK] 10. század: két ezüst pödrott végű egy szálból megsodrott nyakpereg (1., N)
- *Kiszombor B (Nagyhalomdűlő)** [Cs] 10–11. század: nyakpereg sodrott és hurkos-kampós szerkezettel (202., N), nyakpereg sodrott és hurkos-kampós szerkezettel (366., N), nyakpereg sodrott és hurkos-kampós szerkezettel (401., N)
- Kiszombor C** [Cs] 10–11. század: hurkos-kampós nyakpereg (29., N)
- Kláralfalva–Faragó** [Cs] 10. század: sodrott bronz nyakpereg (1., N)
- *Kloštar** [Hr] 10. század 2. fele–11. század eleje: négy szálból közbeiktatott vékony filigránhuzallal díszített, sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (1., N), két négy szálból közbeiktatott vékony filigránhuzallal díszített, sod-

- rott hurkos-kampós bronz nyakpereg, két szálból sodrott nyakpereg (S)
- Kocsér [P]** 11. század: két szálas sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (1., N)
- ***Kolozsvár–Szántó utca [Ro]** 10. század: egyszerű bronz huzalnyakpereg (16., N)
- Kovácsi [Ro]:** sodrott kisméretű sodrott nyakpereg bronzból (Sz)
- Körösszegapáti–Pállapály [HB]** 10–11. század: kétrét hajtott bronzszálból sodrott hurkos-kampós nyakpereg (33., N), két szálból sodrott bronz hurkos-kampós nyakpereg, négyszög átmetszetű bronz huzal, hegyesedő végű, kampós nyakpereg, hurkos-kampós végű aranyozott bronz csavart nyakpereg, hurkos-kampós végű aranyozott bronz csavart nyakpereg (TSz)
- Letkés–Téglaégető I. temető [P]** 960–1100: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (33., IF)
- ***Letkés–Téglaégető II. temető [P]** 930/940–1100: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakpereg (5., F), három szálból sodrott hurkos-kampós nyakpereg (55., N), három szálból font, zárt bronz nyakpereg (60., F)
- Magyarlapád–Gorgány [Ro]** 10–11. század: sodrott nyakpereg bronzból, horoggal, sodrott nyakpereg bronzból, két töredéke, a végén tekerccselés (S)
- Magyarpécska–Nagysánc [Ro]** 10–11. század: vékony, három szálból sodrott nyakpereg, bronzból készült sodrott masszív hurkos-kampós nyakpereg (S)
- Magyartés–Zalota, Magaspart [Cs]:** csavart bronz nyakpereg töredéke (Sz)
- ***Majs–Údvari rétek [Ba]** 960/970–11/12. század fordulója: három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (9., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (53., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (114., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (199., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (374., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques (385., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (492., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (512., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (515., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (532., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (559., I), hurkos-kampós záródású bronz torques (560., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (572., I), három szálból sodrott, töredékes bronz torques (626., I), négy szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (681., I), három szálból sodrott és a szálak közé tekert spirális drótból készült bronz torques (685., I), három szálból sodrott bronz torques (705., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (709., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (714., I), egybeöntött, sima, végei felé vékonyodó bronz torques (723., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (772., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (774., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (782., I), négy szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (858., F), vékony huzalból hajlított, kampós záródású bronz torques (880., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (952., F), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (982., I), négy szál vastag drótból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (985., F), hurkos végű bronz torques (1018., F), négy szálból sodrott, spirális dróttekerccselésű, hurkos-kampós záródású bronz torques (1089., I), három szálból sodrott, hurkos-kampós záródású bronz torques (1126., I)
- Maroslele [Cs]** 10. század: nyakperecek (6–10.)
- Marosnagylak–Vízpompá [Ro]** 1020-as–1060-as évek: vastag bronzhuzalból

- sodrott, hurkos-kampós záródású nyakperecek (S)
- Mezőkovácsháza–Templomföld [B]** 11. század: bronz nyakperek (S)
- Mezőzombor–Bálványdomb [BAZ]** 11. század: nyakperek? rugalmas ezüsthuzalból, saját anyagából kialakított beakasztós horoggal, sima, dísz nélküli, darabokban (7., N)
- Mindszent [Cs]** 10. század: vékony bronzdrót torques (6., N), négy szálból sodrott nyakperek töredéke (TSz)
- Mindszent–Baksi pusztá [Cs]** 10. század: három szálból sodrott bronz hurkos-kampós nyakperek (3., N)
- Mindszent–Ludas [Cs]** 10. század: vékony hurkos-kampós bronz nyakperek (6/1925., N), nyakperek (S/1941.)
- Mindszent–Wimmer föld [Cs]:** sodrott bronz nyakperek (Sz)
- Nagykapornak [Z]** 10. század: négy szálból sodrott és közbeiktatott filigránhuzallal díszített hurkos-kampós bronz nyakperek (1., N)
- Nagyszalonta–Halom domb [Ro]** 10. század: két szálból sodrott bronz nyakperek (1., F)
- *Nagyvárad–Ferenc József Laktanya [Ro]** 10. század: 1–2. négy szálból sodrott hurkos-kampós nyakperek, 3. négy szálból sodrott hurkos-kampós nyakperek (S)
- *Nagyvárad–Szálka terasz, Jégverem [Ro]** 10–11. század: vastag huzalból készített sodrott nyakperek bronzból, hurkos-kampós záródású (V. (15), N), vékony sodrott bronz nyakperek (XI. (31), N), nyakperek (XV. (37), N), két szálból sodrott hurkos-kampós záródású nyakperek (XXII. (51), N)
- Nemesócsa [Sk]** 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (2., N)
- Németszentpéter–Hamerák adomány [Ro]:** bronzból készült sodrott masszív nyakperek, hurkos-kampós (Sz)
- Németszentpéter–Római sáncok [Ro]** 10–11. század: nyakperek (1–8.)
- *Nyitra–Lupka [Sk]** 8–10. század: bronz torques (43., F)
- Nyitra–Zoborhegy [Sk]** 9–11. század: sodrott bronz nyakperek (27., F), két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (38., F), négy szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek, kampórésze sérült (130., F)
- Óbars [Sk]** 11–12. század: nyakperek (S)
- Óbéba [Ro]:** négy szálból sodrott bronz nyakperek (Sz)
- Óbesenyő–Dragomir halma [Ro]** 10. század 3. harmada–11. század: vékony, bronz huzalból készített sodrott nyakperek (II., I)
- Ópálos [Ro]:** nyakperek (Sz)
- Orosháza–Rákóczi telep [B]** 10+11–13. század: sodrott bronz torques (91., M)
- *Oroszvár [Sk]** 11(–12). század: sodrott nyakperecek, sima nyakperecek hurkos-kampós záródással (S)
- Örménykút [B]** 10–11. század eleje/11. század 2. harmada–12. század eleje: hurkos-kampós végződésű, három vékony bronzhuzalból sodrott nyakperek (74., I)
- *Pancsova [Sr]:** nyakperek töredéke (Sz)
- *Pécs–Vasas [Ba]** 10–11. század: három szálból sodrott bronz nyakperek (28., F), közbeiktatott filigránhuzallal díszített, hurkos-kampós sodrott bronz nyakperek (29., F), sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (33., F), bronz hurkos-kampós sodrott nyakperek (134., I), bronz sodrott nyakperek (141., I)
- *Perse–Bérc–Bórszeg [Sk]** 10+11. század: két szálból sodrott bronz nyakperek, töredékes (76., N)
- Pétevársára [H]** 11. század: sodrott bronz nyakperek (S)
- *Piliny–Sirmányhegy I. [N]** 10–11. század: négy szálból sodrott hurkos-kampós záródású rosszezüst nyakperek (17., N), három szálból sodrott hurkos-kampós záródású bronz nyakperek (48., I), ezüst huzalnyakperek, egyik vége letört, másik hurkos (64., F), három szál bronzdrótból sodrott, hurkos-kampós záródású nyakperek (72., F)
- Piliny–Sirmányhegy II. [N]** 11. század: három szál bronzdrótból sodrott hurkos-kampós nyakperek (11., N)

- vastorques (16., M), három szál bronz-drótból sodrott hurkos-kampós nyakperek (17., F), három szál drótból sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperek (37., N), három szál drótból sodrott hurkos-kampós rosszezüst nyakperek (51., F)
- Polgár–Titkostanya** [HB] 10. század: sima, hurkos-kampós nyakperek (S)
- Pozsonyvezekény** [Sk] 10. század: fonott, hurkos-kampós bronz nyakperek (TSz)
- Pölöske** [Z]: csavart bronz nyakperek (Sz)
- *Pusztaföldvár** [B] 10. század közepe–1077: négy szál bronzhuzalból és közbeiktatott filigránhuzalból sodrott, hurkos-kampós záródású, a végek előtt vékony huzaltekerccseléssel összefogott nyakperek, négyyszög átmetszetű bronzhuzalból készült hurkos-kampós nyakperek, két hurkos-kampós, két szálból sodrott bronz nyakperek (S)
- *Püspökladány–Eperesvölgy** [HB] 10+11. század: négy szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz torques-diadém (8., I), üreges vastorques töredéke (61., I), háromrét hajtott bronzhuzalból sodrott torques (146., F), keskeny, lapos, bronz lemezből spirális formájúra tekercselt torques-diadém (158., F), három bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű nyakperek (269., I), sima bronz huzal nyakperek (270., I), hurkos-kampós végű torques, háromrét hajtott bronzszálból sodrott, a szálak közé két igen vékony szálból pödrott negyedik szál díszíti (312., F), háromrétre hajtott bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű torques (450., I), három szálból sodrott hurkos-kampós végű bronz torques (460., I), négy bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű torques (500., I), háromrét hajlított bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű nyakperek (521., I), háromrét hajtott bronzszálból sodrott hurkos-kampós végű nyakperek (542., F)
- *Ptuj–Vár** [Slo] 10–11. század: nyakperek (S)
- Rácalmás** [F] 10. század 3. harmada–11. század: három szálból sodort, hurkos-kampós bronz nyakperek (1., F)
- Rád–Kishegy** [P] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós záródású bronz nyakperek (XIV., I), három szálból sodrott hurkos-kampós záródású bronz nyakperek (XIX., F), sima, hurkos-kampós bronz nyakperek (4., I), három szálból sodrott bronz nyakperek, törött (17., I)
- *Répcelak–Várdomb, Homokbánya** [V] 11. század: négy szálból csavart hurkos-kampós bronz nyakperek (TSz)
- Sajókaza–Ormospuszta** [BAZ]: három szálból sodrott hurkos-kampós nyakperek, amelyet öt keskeny lemez fog össze (Sz)
- Sarkadkeresztúr, Csapháti-legelő** [B] 10. század: bronz nyakperek, három szálból sodrott, eredetileg hurkos-kampós záródású (S)
- Sármellék** [Ve]: három szálból sodrott nyakperek (Sz)
- Sárosd–Sertéslegelő** [F] 10. század: hurkos-kampós sodrott nyakperek (14., N)
- Sárrétudvari–Balázshalom** [HB] 10. század: sodrott nyakperek (S)
- *Sárrétudvari–Hízóföld** [HB] 10. század: huzal vastorques töredékei (17., I), két szálból sodrott vastorques (83., I), három szálból sodrott hurkos-kampós végű töredékes bronz nyakperek (157., I), vashuzal nyakperek, egyik vége hurkos, másik gombos (162., I), három szálból sodrott vas nyakperek töredékei (170., I), három bronzszálból sodrott torques, végei hiányosak (197., M), két vastag bronzszálból sodrott hurkos-kampós torques (200., I), hurkos végű vas nyakperek (217., I), vékony bronzhuzal nyakperek, feltehetőleg kampós vége letörött (248., IF)
- Sárrétudvari–Poroshalom** [HB] 10. század: bronz spirálisan tekercselt torques-diadém négy darabja (9., IF)
- Sarud–Báb** [H] 980–1060: négy szálból sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperek (35., IM), négy szálból sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperek (37., IF)
- Soltvadkert–Selyem** [BK] 10. század: sodrott nyakperek (1., N)
- Sorokpolány–Berekalja, Kápolnai út** [V] 11. század: bronz, fonást utánozó nyakperek töredékei (150., I)

- Szabadkígyós–Tangazdaság homokbányája** [B] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (15., I)
- Szabadkígyós–Pálliget** [B] 10. század: sodrást utánzó öntött bronz nyakperek (2., F), két szálból sodrott torques utánzó öntött ezüst nyakperek (3., M+I)
- *Szabolcs–Petőfi u.** [SzSzB] 11. század: két visszahajtott szálból sodrott bronz nyakperek töredéke (172., F), két visszahajtott szálból sodrott hurkos-kampós záródású bronz nyakperek (214., F), négyszögletes keresztmetszetű hurkos-kampós végű bronz drót nyakperek (282., I), három szálból sodrott hurkos-kampós végű bronz nyakperek (335., IF), három szálból sodrott hurkos-kampós végű bronz nyakperek (341., I)
- *Szabolcs–Vontatópart** [SzSzB] 10. század 2. fele: két szálból font hurkos-kampós bronz nyakperek (S)
- Szakcs** [T] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (3., I), bronz huzal hurkos-kampós torques (5., I)
- *Szakony–TSZ Tejgazdaság** [GyMS] 10–11. század: négy szálból sodrott közbeiktatott filigránhuzalal díszített hurkos-kampós bronz nyakperek (28., F)
- Szeged** [Cs]: hurkos-kampós, sodrott bronz nyakperek (Sz)
- Szeged–Bojárhalom** [Cs] 10. század: sodrott nyakperek (III., F)
- Szeged–Makkoserdő** [Cs] 10–11. század: két szálból sodrott hurkos-kampós nyakperek (S/1930.), sodrott bronz nyakperek (157/1942., N)
- Szegvár–Cickazug** [Cs]: két szálból sodrott, hurkos-kampós ezüst nyakperek (Sz)
- Szegvár–Erdei Ferenc u.** [Cs] 10. század: nyakperek (S)
- *Szegvár–Oromdűlő** [Cs] 10. század 2. harmada–1077: nyakperek (S)
- *Székesfehérvár–Demkőhegy** [F] 10. század 2. fele: három vastag szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (1., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (2., F), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (4., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (10., F)
- *Székesfehérvár–Maroshegy (I–II.)** [F] 10/11–13. század: hurkos-kampós, három szálból sodrott bronz nyakperek (S/1892., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (1., I/F), nyakperek (S/II., N)
- *Székesfehérvár–Rádiótelep** [F] 10. század 2. fele–11. század eleje: sodrott nyakperek (29., IF)
- Székesfehérvár–Sáncdűlő** [F] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (3., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (9., IF), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (33., N), sima hurkos-kampós ezüst nyakperek (88., IF)
- Székesfehérvár–Sárkereszt-úri út, Kurucdomb** [F] 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (9., N)
- Székesfehérvár–Sóstó** [F] 10. század: négyszögletes átmetszetű vastag bronzhuzalból készült hurkos-kampós nyakperek (S)
- Székesfehérvár–Szabad-battyáni út** [F] 10. század: hurkos-kampós sodrott nyakperek (S/1915.), három szálból sodrott bronz nyakperek (1., N)
- Szekszárd–Csötönyi-völgy** [Tolna megye] 10. század: három huzalból csavart bronz nyakperek, kerek átmetszetű bronz nyakperek hurkos-kampós véggel (S)
- Szentes–Ficsorahalom** [Cs]: nyakperek (Sz)
- *Szentes–Nagyhegy** [Cs] 10. század: sodrott nyakperek (15., N)
- *Szentes–Nagytőke–Jámbor-halom** [Cs] 11. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperek (b–c., N), sima nyakperek (10., N), bronz hurkos-kampós torques (11., I), nyakperek (23–27., N)
- *Szentes–Szentlászló I., Tárkány Szűcs I. földje** [Cs] 10–11. század: sodrott bronz nyakperek (63., M), sodrott

- nyakperec (73., I), sodrott bronz nyakperec (76., I)
- Szentes-Zabola [Cs]:** sodrott nyakperec (S/Sz)
- *Szob-Kiserdő [P]** 10. század 1. harmada–11. század eleje: két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (5., F+F), hurkos-kampós sodrott nyakperec (73., IF)
- *Szob-Koliba [P]** 11. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (25., I)
- *Szob-Vendelin [P]** 10. század 1. harmada–11. század vége: fonott bronz nyakperec (64., N), fonott bronz nyakperec (92., N), fonott bronz nyakperec (104., I)
- Szombathely-Kisfaludy utca [V]** 10. század: négy szálból csavart hurkos-kampós vastag bronzhuzal nyakperec (1/1965., F/IF)
- Tápiósele [P]** 10. század: sima nyakperec (S)
- *Tibolddaróc [BAZ]:** négy bronzdrótból sodrott, hurkos-kampós záródású nyakperec (R)
- Tiszabercel-Diófa-lapos [SzSzB]** 10. század: két szálból font hurkos-kampós bronz nyakperec (25., N)
- Tiszalök-Fészekaljadűlő [SzSzB]** 10/11. század: sodrott nyakperec (42., N)
- *Tiszalök-Rázompusztá I. [SzSzB]** 11. század: három szál bronzhuzalból sodrott, hurkos-kampós bronz nyakperec (10. (J 10), N), nyakperec 8109. (V 62), N)
- Tiszalök-Rázompusztá II. [SzSzB]** 10. század: négy szálból sodrott, hurkos-kampós végű bronz nyakperec, a szálak közt két vékony drót közétékereselve (14. (5), F)
- Tiszalúc-Sarkapusztá [BAZ]** 11. század: két szálból sodrott bronz nyakperec (225., IF)
- Tiszatardos [BAZ]** 10. század: sima bronz nyakperec (S)
- Tiszatardos-Reviczky uradalom [BAZ]** 10. század: nyakperec (S)
- *Tokaj [BAZ]:** ezüst sodrott nyakperec töredéke (K)
- *Tornóc [Sk]** 9–11. század: három szálból sodrott hurkos-kampós végű bronz nyakperec (379., I)
- Tömörkény [Cs]:** sodrott nyakperec (Sz)
- *Törökkanizsa [Sr]** 10–11. század: sodrott nyakperec (S)
- *Vác [P]** 10. század: három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (S)
- Vác-Hétkápolna [P]** 10. század: sodrott nyakperec (S)
- *Vajdahunyad-Kincseshegy [Ro]** 10–11. század: négy szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (A., N), sima hurkos-kampós bronz nyakperec (27., I)
- *Valkóvár [Hr]** 950–1150: két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (115., N), egyszerű bronz nyakperec (391., N), bronz nyakperec (409., IF), 14 sodrott nyakperec (S)
- Várfalva-Jósika kastély [Ro]** 11. század: négy szálból sodrott, közbeiktatott filigránhuzalal díszített hurkos-kampós bronz nyakperec (2., N), három szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (15., I), sima hurkos-kampós bronz nyakperec (18., I)
- Veszkény-Tormostyándűlő [GyMS]** 10. század: sodrott nyakperec (S)
- *Veszprém-Sashegyi szőlők [Ve]** 10. század: fonott nyakperec (18., N), fonott nyakperec (26., N)
- Vésztfő-Kótpusztá [B]** 10–11. század: vas nyakperec (S)
- Vörs-Papkert B [S]** 8/9–12. század: sodrott nyakpercek (S)
- Zemplén [Sk]** 9. század vége: sima huzalból készült, mindkét végén hurkos záródással arany nyakperec (S, M)
- *Zimándújfalu-Földvárpusztá [Ro]:** 1. rombusz alakú bronz átmetszetű nyakperec, 2. sodrott vastos, bronz nyakperec, a testén vékony sodrott filigrán drót, 3. sodrott nyakperec bronzból, 4. sodrott nyakperec bronzból, két töredékben (Sz)
- Zsitvabesenyő-Papföld [Sk]** 11. század: két szálból sodrott hurkos-kampós bronz nyakperec (22., I), sodrott bronz nyakperec, végei letörték (26., I)

Jelmagyarázat:

* = bizánci típusú lelet található a temetőben: kereszt, fülbevaló, gyűrű, karperec, csat, csingó, vagy bizánci pénz

[] = Au – Ausztria, BK – Bács-Kiskun megye, Ba – Baranya megye, B – Békés megye, BAZ – Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Cs – Csongrád megye, F – Fejér megye, GyMS – Győr-Moson-Sopron megye, HB – Hajdú-Bihar megye, H – Heves megye, Hr – Horvátország, JNSz – Jász-Nagykun-Szolnok megye, KM – Komárom-Esztergom megye, N – Nógrád megye, P – Pest megye, Ro – Románia, S – Somogy megye, SzSzB – Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Sr – Szerbia, Sk – Szlovákia, Slo – Szlovénia, T – Tolna megye, Ukr – Ukrajna, V – Vas megye, Ve – Veszprém megye, Z – Zala megye

() = sírszám + elhunyt neve [Ø – üres sír, I – fiatal, gyermek, IF – fiatal lány, lánygyermek, IM – fiatal fiú, fiúgyermek, F – nő, M – férfi, N – beazonosítatlan nemű felnőtt, Pl – többes temetkezés, ismeretlen neműek] vagy Is – ismeretlen leletkörülmények, Sz – szórvány, T – temető, TSz – temetőbeli szórvány, S – sírből / több sír anyaga szétválogathatatlanul egyben, Te – telep, TeSz – telepről származó szórvány, P – pénzlelet, R – raktárkészlet, K – kincslelet.

BIBLIOGRÁFIA

- ANNALES BARENSIS = Annales Barense a. 605–1043. In: *Monumenta Germaniae Historica Scriptorum. Tomus V. Annales et chronica aevi Salici*. Ed. PERTZ, GEORGIUS HEINRICUS. Hannoverae, 1844. 51–56.
- BAKAY 1965–1966. = BAKAY, KORNÉL: Gräberfeld aus dem 10–11. Jahrhundert in der Umgebung von Székesfehérvár und die Frage der fürstlichen Residenz. *Alba Regia. István Király Múzeum Közleményei* 6–7 (1965–1966) 43–88.
- CHURCHILL 1979. = CHURCHILL, W. J.: *The Annales Barense and the Annales Lupi Protospatarii*. (Dissertation.) Toronto, 1979.
- DE CEREMONIIS = *Constantini Porphyrogeniti De cerimoniis aulae Byzantinae*. Rec. REISKE, JOHANN JAKOB. Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae 16. Bonnae, 1830.
- GÁLL 2008. = GÁLL ERWIN: *Honfoglalás- és kora Árpád-kori temető és szórványleleteinek elemzése az Erdélyi-medencében, a Partiumban és a Bánságban*. (Doktori disszertáció kézírata) Budapest, 2008.
- HEIMSKRINGLA = LAING, SAMUEL–ANDERSON, RASMUS B.: *The Heimskringla. A History of the Norse Kings by Snorre Sturlason I–III*. London–Copenhagen–Stockholm–Berlin–New York, 1907.
- HORVÁTH 2004. = HORVÁTH CIPRIÁN: Lánccszerek a honfoglalás kori leletanyagban. *Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Studia Archaeologica* 10 (2004) 459–482.
- KOVÁCS 2004. = KOVÁCS LÁSZLÓ: Érmek nem dísz vagy ékszer szerepben a honfoglaló magyar sírokban. In: *Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére*. Szerk. ERDEI GYÖNGYI–NAGY BALÁZS. Budapest, 2004. 43–49.
- NORSE SAGAS = *Snorri Sturluson: Heimskringla II. Sagas of the Norse Kings*. Transl. LANG, SAMUEL. New York, 1978.
- OLAJOS 1987–1988. = OLAJOS TERÉZIA: Felhasználatlan bizánci forrás a magyarság korai történetéhez. *Antik Tanulmányok* 33 (1987–1988) 24–27.
- OLAJOS 1996. = OLAJOS, THÉRÈSE: Contribution à l'histoire des rapports entre Constantin Monomaque et le roi hongrois André Ier. In: *Byzanz und Ostmitteleuropa 950–1453. Beiträge des XIX International Congress of Byzantine Studies, Copenhagen, 1996*. Hrsg. PRINZIG, GÜNTER–MACIEJ, SALAMON. Wiesbaden, 1999. 85–95.
- OLAJOS 1998. = OLAJOS TERÉZ: Egy felhasználatlan forráscsoport. A 11. századi magyar-bizánci kapcsolatok történetéhez. *Századok* 132 (1998) 215–222.
- OLAJOS 1999. = OLAJOS, THÉRÈSE: Contingent hongois au service de Byzance en Italie. Contribution à l'histoire des rapports entre Constantin Monomaque et le roi hongrois

- André Ier. In: *Les Hongrois et l'Europe. Conquête et l'intégration*. Eds. CSERNUS, SÁNDOR–KOROMPAY, KLÁRA. Paris–Szeged, 1999. 223–229.
- RUMMEL 2005. = RUMMEL, PHILIPP VON: *Habitus barbarus. Kleidung und Repräsentation spätantiker Eliten im 4. und 5. Jahrhundert*. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde Band 55. Berlin–New York, 2005.
- SZABÓ 1978–1979. = SZABÓ JÁNOS GYÖZÖ: *Árpádkori telep és temető Sarud határában IV. A sírok relatív és abszolút kronológiája. A temető jellege. Egri Múzeum Évkönyve 16–17 (1978–1979) 45–124.*
- SZÓKE 1962. = SZÓKE BÉLA: *A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei*. Budapest, 1962.
- VÁLYI 2000. = VÁLYI KATALIN: *Régészeti emlékek*. In: *Európa és Magyarország Szent István korában*. Szerk. KRISTÓ GYULA–MAKK Ferenc. Szeged, 2000. 365–385.
- VAŽAROVA 1976. = ВЪЖАРОВА, ЖИВКА Н.: *Славяни и прабългари (по данни на некрополите от VI–XI в. на територията на България)*. София, 1976.

RÉVÉSZ, ÉVA

Die Torquesse (Halsbände) und die Orthodoxie?

In diesem Artikel versuche ich an diese Frage antworten, ob eine Beziehung zwischen der Torquesse und der Orthodoxie sind. Diese Theorie hat Katalin Vályi angeregt.

Die frühere Fachliteratur sind keinen weiteren Ansatzpunkt zu dieser Theorie gegeben, gegenteils haben sie – Szöke Béla, Szabó János Győző – festgestellt, dass die Torquesse das osteuropäische Fundmaterial bezeichnen.

In dem ungarischen Fundmaterial haben die Torquesse von Mitte des 10. Jahrhundert vorgekommen. Aber die sind mit dem byzantinischen Fundmaterial zusammen nicht zu oft, das zeigt es, dass die Torquesse in das ungarischen Fundmaterial nicht durch den Handel gekommen sind, sondern sie sind ein lokales Produkt.

Die Torquesse sind das Statussymbol der römischen und – später auch – der byzantinischen Leibgarde gewesen. In dem byzantinischen Armee haben viele Nation gedient z.B. Vikingen, Ungaren. Es soll ich vorsichtig vorstellen, vielleicht diese in byzantinischen Armee gediente Soldaten haben die Torquesse-Tracht zu Hause kennen lassen und nachher wird die Torquesse ein alltägliche Tracht. Da soll ich die schriftliche und archäologischen Quellen noch forschen.

Endlich beantworte ich die im Titel aufgestellte Frage. Auf Grund der verfügbaren Information soll ich das antworten, dass keine Beziehung zwischen der Torquesse und der Orthodoxie ist.